

Anita Hrnjak

Zavod za lingvistička istraživanja

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb

O MOGUĆNOSTIMA KONCEPTUALNE I/ILI TEMATSKE ORGANIZACIJE I OBRADE FRAZELOGIJE

Iako je frazeološka praksa dokazala postojanje univerzalnih frazeoloških koncepata i prepoznala prednosti koje u prevodenju i aktivnoj proizvodnji teksta donosi konceptualno i/ili tematski organizirana i obradena frazeologija, zasad postoji tek nekolicina jednojezičnih frazeoloških rječnika nastalih na onomasiološkim principima, dok je u višejezičnoj leksikografiji taj potencijal ostao neiskorišten. Budućnost leksikografske obrade frazeologije trebamo tražiti u kompjuterskoj leksikografiji koja omogućuje stvaranje konceptualno specifičnih frazeoloških višejezičnih tezaurusa u obliku baze podataka, čime se prevladava određeni konceptualni sinkretizam frazema i niz problema nastalih zbog strukturnih i semantičkih osobitosti frazeologije.

Kognitivni pristup na području frazeologije otvorio je mnogo novih pitanja i donio niz zanimljivih spoznaja primjenjivih u raznim granama lingvistike, pa tako i u leksikografiji (frazeografiji).

Poimanje frazeologije kao dijela tzv. *naivne* slike svijeta, odgovorne za klasificiranje stvarnosti kroz niz kognitivno-konceptualnih struktura koje se ostvaruju i oblikuju u jeziku, dovodi do shvaćanja o mogućnosti primjene tezaurusnih principa u leksikografskoj obradi frazeologije i stvaranja semantičke mreže frazeoloških koncepata. Takav pogled na frazeologiju otkriva nam i postojanje niza univerzalnih frazeoloških koncepata uočljivih pri usporedbi dvaju ili više jezika, kao i univerzalnu antropocentričnu tendenciju u frazeologiji koja se očituje u činjenici da najveći dio frazema pokriva konceptualnu sferu koja se odnosi na čovjeka, njegove karakteristike, događaje koji su povezani s tim njegovim karakteristikama, njegova psihička stanja i osjećaje i sl. Te spoznaje ne pronalaze svoj odraz isključivo u jednojezičnoj leksikografiji. Riječ je o spoznajama koje su potaknule i osobito zanimanje za mogućnost pri-

mjene onomasioloških principa, tj. organizacije leksikografske informacije po principu *od koncepta do znaka*, u dvojezičnoj i višejezičnoj leksikografiji. Kao jednu od prednosti primjene onomasioloških principa treba spomenuti mogućnost da se kroz usporedbu konceptualnih skupina frazema dvaju ili više jezika otkriju bitne sličnosti i razlike na strukturnoj, semantičkoj, pragmatičkoj i kulturološkoj razini, da se uoče odnosi sinonimije, antonimije i drugi odnosi u semantičkoj mreži frazema, kao i nepobitnu prednost konceptualne i/ili tematske organizacije frazema¹ u slučajevima kada tragamo za odgovarajućim frazemom kojim bismo izrazili željeni koncept, odnosno pri prevođenju i aktivnoj proizvodnji teksta.

U leksikografskoj praksi zasad bilježimo tek nekoliko jednojezičnih frazeoloških rječnika nastalih na onomasiološkim principima, dok je u dvojezičnoj i višejezičnoj leksikografiji ovaj potencijal ostao tek na razini teorije.

Kao jedan od prvih i važnijih pokušaja organiziranja frazeologije na način da je koncept polazište u potrazi za znakom koji ga izražava neizostavno treba spomenuti frazeološke rječnike ruskog jezika R. I. Jaranceva (1976, 1978, 1981). Riječ je o rječnicima u kojima autor tematski raspoređuje frazeološki materijal povezan s konceptualnim poljem koje pokriva ljudske osobine, crte karaktera i emocije, želeći rasvijetliti odnose između obrađenih frazema i putem tih odnosa istaknuti njihove točne emocionalno-ocjenidbene i stilske karakteristike. Takav način obrade frazeologije pronalazimo rijetko i uglavnom u slavenskim jezicima s razvijenom frazeološkom tradicijom (ruski, poljski, češki). Spomenimo i jedan rječnik novijeg datuma, rječnik koji predstavlja određeni pomak od tematske prema konceptualnoj organizaciji i obradi frazeologije. Frazeološki rječnik A. Levin-Steinmann (1999) prikupljeni frazeološki materijal kojim se opisuje i karakterizira čovjek – organizira tematski, ali uspostavlja jake veze između frazema i skupina frazema obrađenog konceptualnog polja na horizontalnoj i vertikalnoj razini. Konceptualno ustrojstvo i povezanost obrađenog materijala odnosima sinonimije, antonimije, hiponimije i hiperonimije očituje se organizacijom kroz makroteme, teme i mikroteme, polazeći od najvišeg prema najnižem stupnju općenitosti, sve do vrlo konkretnih sastavnica frazeološkog značenja.

Potreba za dvojezičnim i višejezičnim rječnicima toga tipa javlja se prije svega kod prevođenja frazema, jer često nije moguće pronaći odgovarajući frazem drugog jezika, osobito ako je riječ o kulturno i nacionalno specifičnim frazemima, pa se javlja potreba da pronađemo najbolji frazem koji izražava

¹ Frazeologiju karakterizira niz konceptualnih specifičnosti. Jedna od njih jest relativno slaba povezanost vertikalnim, logičkim klasifikacijskim vezama, za razliku od dominantnih i čvrstih horizontalnih asocijativnih veza, dok je druga jako izražena konceptualna asimetrija frazeologije. Te dvije karakteristike često u praksi uvjetuju povezivanje konceptualne i tematske organizacije u pokušaju da se frazeologija organizira na onomasiološkim principima.

traženi koncept u drugom jeziku. Isti proces odvija se u čovjekovoj svijesti kad želi u aktivnoj proizvodnji teksta izraziti određeni koncept stranog jezika na način najprimjereniji tome jeziku. Ipak, razvijanju teorije i prakse dvojezične i višejezične leksikografije utemeljene na onomasiološkim principima nikako ne pogoduje ograničeni broj jednojezičnih frazeoloških rječnika s konceptualno i/ili tematski organiziranim materijalom i nedovoljno razrađen sustav kategorija i deskriptora kojima bi se opisalo specifično konceptualno ustrojstvo cjelokupnog sustava frazeoloških koncepata jednog jezika.

U pokušaju da opišem i prikažem način na koji je moguće na onomasiološkim principima organizirati i obraditi frazeologiju dvaju ili više jezika oslonit ću se na jednu od najrazrađenijih i najznačajnijih teorija o primjeni tezaurskih principa u leksikografskoj obradi frazeologije. Riječ je o teorijskim postavkama koje je kao temelj i polazište u stvaranju frazeološkog tezaurusa njemačkog jezika razradio D. Dobrovol'skij.

Dvije su osnovne pretpostavke od kojih taj autor polazi u dokazivanju mogućnosti stvaranja frazeološkog tezaurusa.

- (1) Od velike je važnosti postojanje univerzalnih kognitivnih struktura koje se ostvaruju u frazeološkim jedinicama jezika. S pomoću takvih univerzalnih kognitivnih struktura moguće je stvoriti univerzalni metajezik potreban za leksikografsku organizaciju i obradu frazema.
- (2) Konceptualna specifičnost frazeologije zahtijeva poseban metajezik, što znači da sustav konceptualnih deskriptora treba u skladu s tim posebnim zahtjevima izgraditi, a nije ga moguće jednostavno posuditi od leksičkog tezaurusa (Dobrovol'skij 1992:40).

Takvim načinom klasifikacije frazeologije svaki frazem dobiva svoj semantički deskriptor i na taj se način povezuje s konceptom koji se njime izražava, a svi frazemi s istim deskriptorom čine zasebnu natuknicu koja ulazi u međusobne odnose s ostalim natuknicama iste razine. Oni zajedno čine koncept višeg reda koji opet stupa u hijerarhijske odnose s drugim konceptima, sve do koncepta najvišeg stupnja apstrakcije koji ustvari predstavlja hiperonim određenog frazeosemantičkog polja. Pri utvrđivanju semantičkog deskriptora uobičajeno je orijentirati se na pojmove bazične razine kategorizacije za koju je dokazano da je ona razina koja služi kao osnova čovjekove kategorizacije i klasifikacije svijeta, a time se izbjegava i dobivanje suviše konkretnih ili pak suviše apstraktnih deskriptora koji nisu prihvatljivi za semantičko obilježavanje.

Jedan od najznačajnijih problema na koji ćemo pritom naići uvjetovan je određenim konceptualnim sinkretizmom frazema, a očituje se brojnim primjerima presijecanja i mnogoznačnosti u pokušaju određivanja jednoznačnih semantičkih deskriptora frazema, te nemogućnošću da se frazemu uvijek dodijeli samo jedan deskriptor.

Taj problem u praksi je moguće riješiti na više načina. Najlogičnijom nam se može učiniti obrada frazema pod svakim deskriptorom koji mu je dodan. Međutim, na taj bismo način dobili rječnik vrlo komplicirane strukture i neekonomičnih proporcija, a to bi ga učinilo neprikladnim za korištenje. Mnogo ekonomičnije bilo bi navesti frazem pod svakim od deskriptora koji su mu dodijeljeni, a obraditi ga pod semantički dominantnim deskriptorom uz upućivanje na ostale pod kojima se pojavljuje. U oba slučaja nedostaci ne predstavljaju nepremostivi problem, ali njihovo prevladavanje moguće je samo u kompjuterskoj leksikografiji. Osobito je zanimljiva mogućnost koju u tezausnom oblikovanju frazeologije koristi D. Dobrovol'skij. On izlaz iz konceptualnog sinkretizma frazeologije pronalazi u označavanju određenog frazeosemantičkog polja skupinom deskriptora, a ne samo jednim, kako je to u većini slučajeva uobičajeno.

Primjerom na kojem želim pokazati kako bi bilo moguće konceptualno organizirati frazeologiju dvaju jezika poslužiti će mi niz frazema hrvatskog i ruskog jezika kojima možemo izraziti jedan koncept. Riječ je o nizu frazema koje prema njihovom kategorijalnom značenju možemo odrediti kao glagolske i koje bez obzira na niz različitih dodatnih nijansi značenja možemo povezati s konceptom *dodvoravanja*.

Već na prvi pogled suočeni smo s nemogućnošću da svakomu od frazema dodijelimo samo jedan semantički deskriptor. Ukoliko odlučimo da nam kao izlaz iz te situacije posluži navođenje frazema pod svakim od deskriptora koji su mu dodijeljeni, uz obradu pod semantički dominantnim i upućivanje na ostale pod kojima se pojavljuje, dobit ćemo opsežnu i složenu podjelu niza frazema istog konceptualnog polja. Semantičkom analizom dolazimo do sljedećeg niza deskriptora koje možemo dodijeliti tim frazemima: *dodvoravati se* komu, *ugađati* komu, *laskati* komu, *pristajati uz koga*, *pokoravati se* komu, *ponižavati se* pred kim. Analiziranim frazemima nisu uvijek dodijeljeni svi navedeni deskriptori, ali svaki od njih povezat ćemo s više od jednog deskriptora, pri čemu je jedan od njih semantički dominantan. S obzirom na različite semantički dominantne deskriptore frazemi će biti podijeljeni na sljedeći način:

DODVORAVATI SE KOMU

hrvatski: *lizati cipele (pete, tabane)* [komu]; *lizati dupe* komu; *mahati (pomahivati, vrtjeti) repom*; *nemati kičme*; *praviti slatko lice*; *puzati kao pas*; *sagnuti/sagibati (saviti/savijati) vrat (šiju, kičmu)* pred kim; *wolačiti se u dupe* komu.

ruski: *влиять/завлиять (вертеть/завертеть, юлить/заюлить, крутить/закрутить) хвостом перед кем*; *гнуть спину (горб, шею) перед кем*; *гнуть спину в кольцо*; *гнуть ся в дугу (в три дуги, в три погибели)* перед кем; *забегать на глаза к кому*; *ломать шапку* перед кем; *лизать пятки (ноги, сапоги, руки) кому (у кого)*; *сгибаться кольцом*; *становиться на задние лапки* перед кем; *ходить на задних лапках* перед кем;

UGAĐATI KOMU

hrvatski: *ljubiti stope komu; ugađati kao čiru na prstu (na guzici) komu; nositi (nosati, ponijeti) na dlanu koga; nositi (držati) na rukama koga.*

ruski: *ползать на коленях (на брюхе) перед кем; рассыпаться [мелким] бисером перед кем; рассыпаться мелким бесом перед кем; стлаться (расстилаться) по земле перед кем; стелиться (стлаться) под ноги (под сапог) кому; стелиться (стлаться, расстилаться) ковром (ковриком, половиком, травкой) перед кем; смотреть (глядеть, заглядывать) в глаза кому; смотреть (глядеть) в рот кому; юлить как бес перед заутреней перед кем.*

PRISTAJATI UZ KOGA

hrvatski: *puhati (duhati, udarati) u čije diple; puhati [u isti (u jedan)] rog s kim.*

ruski: *в одну дудку дудеть с кем.*

POKORAVATI SE KOMU

hrvatski: *biti ponizan (pokoran) kao pudl; biti (postati) manji od makova zrna; plesati kako tko svira.*

ruski: *плясать под дудку (по дудке) чью (чьей), кого; ходить на ниточке у кого; ходить по одной половине (половичке) перед кем (у кого); ходить по струнке (в струнку) у кого (перед кем); ходить на цыпочках перед кем;*

LASKATI KOMU

hrvatski: *topiti se/rastopiti se od miline (u milini); biti sladak na jeziku.*

ruski: *извиваться (увиваться) ужом (вьюном) перед кем.*

Osim očigledne neekonomičnosti, jednom od loših strana rječnika s takvom organizacijom frazeoloških jedinica možemo smatrati i vrlo razvedenu i kompliciranu strukturu koja potencijalnom korisniku otežava pretraživanje i pronalaženje odgovarajućeg frazema. Nadalje, korištenje rječnikom zainteresiranom korisniku može otežavati i neizbježna autorova subjektivnost pri kategorizaciji koja se javlja kao posljedica konceptualnog sinkretizma frazeologije.² Ipak, s točke gledišta kognitivne utemeljenosti organizacije frazeološkog materijala nekog jezika, najveći bi nedostatak takvog tipa rječnika bila rascjepkanost skupine frazema koji predstavljaju jezični izraz istog konceptualnog polja kognitivnog ustrojstva čovjeka. Pri aktivnoj proizvodnji teksta korisnik često ne traga za jednim frazemom točno određenog značenja, već pokušava pronaći frazem koji bi bio najprikladniji da se njime u danoj situaciji

² Pri takvu načinu organizacije frazeološkog materijala autor mora iz niza semantičkih deskriptora dodijeljenih pojedinom frazemu izdvojiti onaj koji za taj frazem smatra dominantnim. Riječ je o postupku koji je u velikoj mjeri subjektivan i ovisi o osjećaju za odnos jezika i stvarnosti koji može varirati u sitnim, ali bitnim detaljima od čovjeka do čovjeka.

izrazi određeni koncept, a u tom slučaju takav tip rječnika ne bi mu dao potrebnu cjelovitost pregleda.

Skupinu analiziranih frazema moguće je organizirati i na način kako to čini D. Dobrovoľskij, tj. označavanjem određenog frazeosemantičkog polja skupinom deskriptora. I u tom slučaju svakomu od frazema dodijelit ćemo više od jednog semantičkog deskriptora, ali neće biti potrebno izdvajati dominantni deskriptor pod kojim će svaki od frazema biti obrađen. Sve frazeme koji imaju jedan ili više zajedničkih deskriptora objedinit ćemo u jedno frazeosemantičko polje. Takav niz frazema nećemo navesti pod jednim deskriptorom, već ćemo ga označiti skupinom deskriptora koju ne čine samo zajednički, već svi deskriptori koji su dodijeljeni frazemima toga niza. Pritom će neki frazemi u skupini zauzimati centralni, a neki periferni položaj. Oni koji sadrže većinu deskriptora od niza kojim je označena skupina prototipni su i zauzimaju centralni položaj, a ostali se nalaze na periferiji³. Niz analiziranih frazema koje možemo povezati s konceptom *dodvoravanja* objedinili bismo tako na sljedeći način:

DODVORAVATI SE KOMU, UGAĐATI KOMU, LASKATI KOMU, PRISTAJATI UZ KOGA, POKORAVATI SE KOMU, PONIŽAVATI SE PRED KIM⁴

hrvatski: biti (postati) manji od makovog zrna; biti sladak na jeziku; biti ponizan (pokoran) kao pudl; lizati cipele (pete, tabane) [komu]; lizati dupe komu; ljubiti stope komu; mahati (pomahivati, vrtjeti) repom; nemati kičme; nositi (nosati, ponijeti) na dlanu koga; nositi (držati) na rukama koga; plesati kako tko svira; praviti slatko lice; puhati (duhati, udarati) u čije diple; puhati [u isti (jedan)] rog s kim; puzati kao pas; sagnuti/sagibati (saviti/savijati) vrat (šiju, kičmu) pred kim; topiti se / rastopiti se od miline (u milini); ugađati kao čiru na prstu (na guzici) komu; *uolačiti se u dupe komu*.

ruski: в одну лудку дудеть с кем; вилять/завилять (вертеть/завертеть, юлить/заюлить, крутить/закрутить) хвостом перед кем; гнуть спину (горб, шею) перед кем; гнуть спину в кольцо; гнуться в дугу (в три дуги, в три погибели) перед кем; забегать на глаза кому; извиваться (увиваться) ужом (вьюном) перед кем; ломать шапку перед кем; лизать пятки (ноги, сапоги, руки) кому (у кого); плясать под лудку (по дудке) чью (чьей), кого; ползать на коленях (на брюхе) перед кем; рассыпаться [мелким] бисером перед кем; рассыпаться мелким бесом перед кем; сгибаться кольцом; смотреть (глядеть, заглядывать) в глаза

³ Što je manji broj semantičkih deskriptora koje frazem sadrži u odnosu na niz kojim je označena skupina, to će njegov položaj biti udaljeniji od centra skupine.

⁴ Redoslijed deskriptora u nizu određen je stupnjem njihove prototipnosti za frazeosemantičko polje koje je njima opisano. Pritom krećemo od onog deskriptora koji je najprototipniji, a završavamo onim koji se odlikuje najmanjim stupnjem prototipnosti.

кому; *смотреть (глядеть) в рот* кому; *становиться на задние лапки* перед кем; *стлаться (расстилаться) по земле* перед кем; *стелиться (стлать-ся) под ноги (под сапог)* кому; *стелиться (стлаться, расстилаться) ковром (ковриком, половиком, травкой)* перед кем; *ходить на задних лапках* перед кем; *ходить на ниточке* у кого; *ходить по одной половине (половичке)* перед кем (у кого); *ходить по струнке (в струнку)* у кого (перед кем); *ходить на цыпочках* перед кем; *юлить как бес перед заутреней* перед кем.

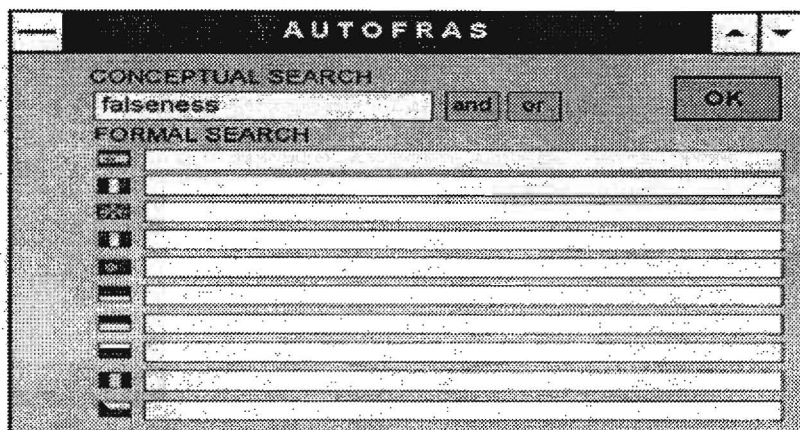
Takvim načinom organizacije prevladava se dio nedostataka koji prate spomenuti tip organizacije frazeološkog materijala. Proporcije takva tipa rječnika postaju prihvatljivije, rječnička struktura prikladnija za korištenje, a izbjegavanjem određivanja dominantne semantičkog deskriptora svakog frazema smanjuje se autorova subjektivnost pri kategorizaciji i time uzrokovane poteškoće za korisnika. Ipak, najvažnijom prednosti takva načina organizacije frazeologije možemo smatrati njegovu kognitivnu utemeljenost koja se očituje izbjegavanjem rascjepkavanja i dislociranja skupine frazema koji predstavljaju jezični izraz istog konceptualnog polja. Međutim, specifičnost frazeologije i u takvu će načinu organizacije materijala dovesti do određenih problema. U slučaju da frazem ima više od jednog značenja ili da u skupini u kojoj je dan zauzima periferni položaj, ponovo ćemo se susresti s potrebom da frazem bude dan i u jednoj ili više drugih skupina, a na taj način opet smo suočeni s problemom ekonomičnosti i prikladnosti rječnika za korištenje.

Oba spomenuta načina organizacije imaju svoje prednosti i nedostatke, ali najveći dio tih nedostataka moguće je prevladati u kompjuterskoj leksikografiji. Naime, potreba davanja jednog frazema pod više deskriptora ili u više frazeosemantičkih polja ne predstavlja osobiti problem kod rječnika koji ima oblik baze podataka, a jednostavno pretraživanje baze podataka otvara niz mogućnosti za korisnika rječnika.

Način na koji će frazemi organizirani na jedan od dva spomenuta načina biti obrađeni, kao i količina informacije koju će rječnički članak sadržavati, ovisit će o namjeni rječnika i ograničenjima s kojima je suočen svaki tiskani materijal. I u tom slučaju rječnik u obliku kompjuterske baze podataka nameće nam se kao pogodan oblik koji nije opterećen spomenutim ograničenjima, pa bismo u njemu osim informacija koje u frazeološkim rječnicima najčešće nalazimo (frazem s njegovim leksičkim i morfološkim varijantama, semantički opis, stilaska obilježenost, primjeri upotrebe) mogli pronaći i dodatne informacije bitne za razumijevanje frazeološkog značenja i mogućnosti upotrebe frazema (gramatički komentar, semantičko-pragmatičke osobitosti frazeološkog značenja (npr. neki adjektivni frazemi ograničeni su samo na muški ili samo na ženski spol), etimološki komentar, nacionalno-kulturne specifičnosti i sl.), a zbog specifične organizacije frazeološkog materijala i moguće krive pretpostavke korisnika o međusobnoj zamjenjivosti frazema istog frazeosemantič-

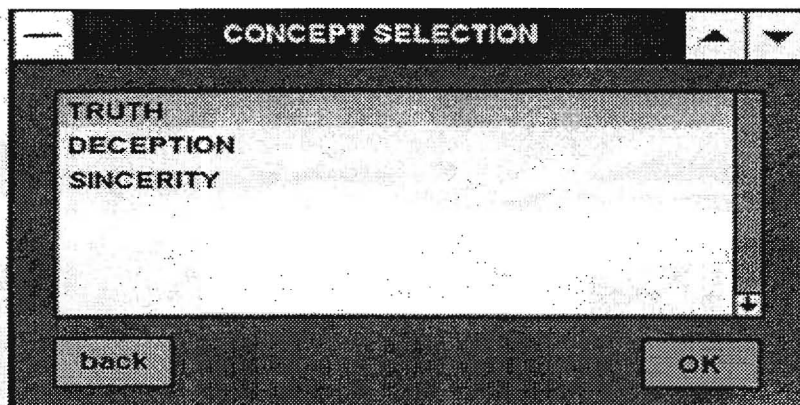
kog polja mogao bi se i dodatno odrediti i istaknuti značenjski krug na koji se pojedini frazem odnosi.

Govoreći o mogućnostima konceptualne i/ili tematske organizacije moramo spomenuti zasad vjerojatno jedini projekt na području frazeologije koji je onomasiološke principe organizacije leksikografskog materijala spojio s prednostima kompjuterske leksikografije, stvorivši tako prvi višejezični frazeološki tezaurus u obliku baze podataka. Riječ je o projektu koji se zove *Autofras*, a ostvaren je na sveučilištu u Granadi u Španjolskoj pod vodstvom A. Pamiesa. Projekt je rezultirao izradom kompjuterske baze podataka u kojoj je moguće pronaći onomasiološki organiziran frazeološki materijal⁵ deset jezika (španjolski, francuski, engleski, talijanski, njemački, portugalski, ukrajinski, ruski, rumunjski, češki). Osnovna ideja autora bilo je povezivanje baze podataka i ontološkog tezaurusa u kojem je ekstralingvističko znanje organizirano hijerarhijski, čime se omogućuje da kompjuter otkriva odnose sinonimije, hiperonimije i hiponimije. Sustav pretraživanja polazi od koncepta koji upisuje korisnik, a u slučaju da upisani koncept ne postoji kao deskriptor u bazi podataka, sustav pronalazi njemu srodne postojeće koncepte.

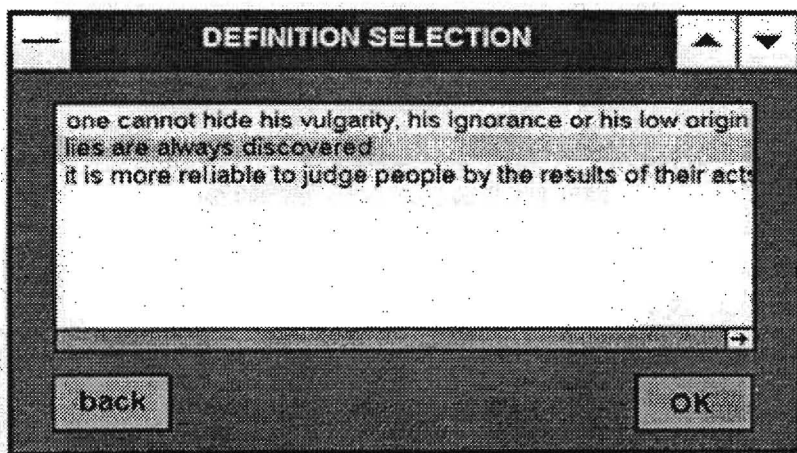
Slika 1.

⁵ U toj bazi podataka frazeologija je shvaćena vrlo široko, pa osim sveza riječi koje smatramo frazemima u užem smislu možemo pronaći i druge ustaljene sveze riječi, kao i poslovice.

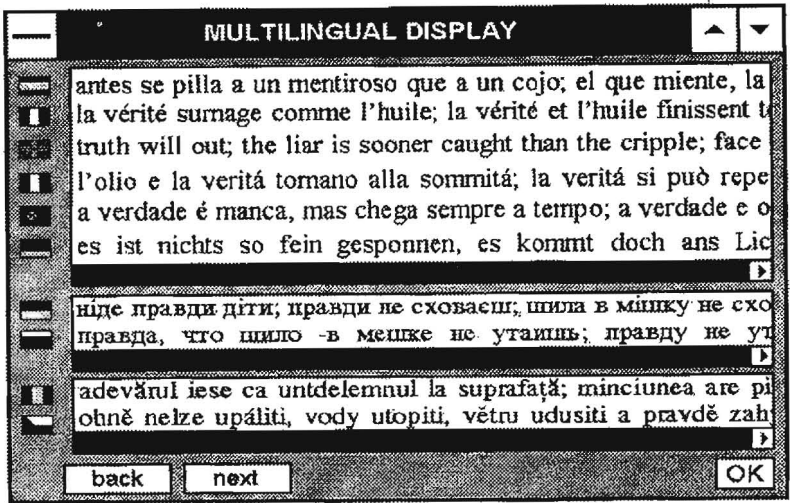
Slika 2.

Na sljedećoj razini sustav konkretizira izabrani polazni koncept parafrazom ideje označene traženim deskriptorom, a kao konačni rezultat dobivamo za svih deset jezika prikaz frazema koji postoje u bazi podataka, a koji se odnose na izabranu parafrazu.

Slika 3.

Ta baza podataka zasad je još uvijek eksperimentalnog karaktera i s ukupno 12000 frazeoloških izraza relativno je siromašna. Jedan od njenih glavnih nedostataka jest činjenica da korisniku nije ponuđen popis polaznih koncepta, a ponuđene frazeološke jedinice nisu adekvatno obrađene, pa korisnik ne dobiva nužnu semantičku i pragmatičku informaciju. Nedostatkom možemo smatrati i primjenu klasične hijerarhijske organizacije koja polazi od pretpo-

Slika 4.

stavke da je frazeološki materijal povezan jakim vertikalnim logičkim vezama, pa dobivamo sustav koji ne prikazuje pravu sliku konceptualne povezanosti frazeologije. Ipak, bez obzira na brojne nedostatke i nedovoljnu razrađenost, ta baza podataka predstavlja vrijedan pokušaj i čvrsto polazište za buduću primjenu onomasioloških principa u kompjuterskoj leksikografiji na području frazeologije.

Pokušaji organizacije frazeološkog materijala jednog ili više jezika po principu *od koncepta do znaka* dokazuju konceptualnu specifičnost frazeologije koja zahtijeva poseban pristup. Unutar frazeologije postoji snažna konceptualna asimetrija i univerzalna antropocentrična orijentacija koja se očituje u činjenici da najveći dio frazema pokriva konceptualnu sferu koja se odnosi na čovjeka, a međusobna povezanost frazema jača je na horizontalnoj osi, što povlači za sobom nemogućnost klasične hijerarhijske organizacije. U praksi se stoga primjena onomasioloških principa očituje stvaranjem svojevrsnog prijelaznog oblika između tematske i tezaursne organizacije frazeologije. Riječ je o obliku koji je ustrojen konceptualno, ali je pritom često ograničen na određenu konceptualnu sferu i u njemu ne postoji taksonomska hijerarhija u klasičnom smislu, već samo do one mjere do koje je to za frazeologiju intuitivno prihvatljivo. Nadalje, već spominjana konceptualna specifičnost frazeologije ima za posljedicu potrebu da pri pokušaju konceptualne i/ili tematske organizacije unaprijed odrekujemo pretenzija objektivnosti i pristanemo na *relativan* opis. Sve to vodi nas zaključku da razvijanje teorije i prakse dvojezične i višejezične leksikografije utemeljene na onomasiološkim principima zahtijeva niz predradnji kroz stvaranje jednojezičnih frazeoloških rječnika s konceptualno i/ili tematski organiziranim materijalom i široko razrađen sustav

kategorija i deskriptora kojima bi se opisalo specifično konceptualno ustrojstvo cjelokupnog sustava frazeoloških koncepata jednog jezika. Budućnost leksikografske obrade frazeologije trebamo tražiti u kompjuterskoj leksikografiji koja omogućuje stvaranje konceptualno specifičnih frazeoloških višejezičnih onomasioloških rječnika u obliku baze podataka, čime se prevladava određeni konceptualni sinkretizam frazema i niz problema nastalih zbog semantičkih i strukturnih osobitosti frazeologije.

Literatura

- Autofras*, *Diccionario fraseológico multilingüe*, <http://ashda.ugr.es/lex/autofras>, ožujak 2001.
- Dobrovol'skij, D. 1994. *Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik: Studien zum Thesaurus deutscher Idiome*. Tübingen : Gunter Narr. 272 str.
- Dobrovol'skij, D. 1992a. *Phraseological Thesauruses in the Process of Translation*. U knj. *Translation and Meaning, Part 2* [ur. B. Lewandowska-Tomaszczyk, M. Thelen]. Maastricht : Rijkshogeshool Maastricht, 35–42.
- Dobrovol'skij, D. 1992b. *Phraseologie und sprachliches Weltbild: Vorarbeit zum Thesaurus der deutschen Idiomatik, Deutsche Phraseologie in Sprachsystem und Sprachwendung* [ur. C. Földes]. Wien : Praesens, 171–195.
- Keil, M. 2001. *PhraseoLex – eine Lexikondatenbank für Redewendungen*, <http://www.informatik.uni-erlangen.de:8081/IMMD-II/Research/Jahresbericht/1995/Phraseo-Lex.html>, ožujak 2001.
- Levin-Steinmann, A. 1999. *Thematisches phraseologisches Wörterbuch der russischen Sprache: Beschreibung und Charakterisierung des Menschen*. Wiesbaden : Otto Harrassowitz Verlag. 352 str.
- Pamies, A., Balmacz, M., Inesta, E. 1998. *Autofras: an Onomasiological Tool for Multi-Lingual Phraseology, Phraseology and Paremiology. Proceedings of the EuroPhras97 International Symposium* [ur. P. Duřco]. Bratislava. Str. 51–61.
- Ol'sanskij, I.G. 1981. *Das onomasiologische Prinzip der Lexikographischen Erfassung von Phraseologismen. Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Leipzig. Ges.-u. Sprachwiss. Reihe 30/5*, 465–469.
- Телия, В.Н. (ред.) 1990. *Фразеография в Машинном фонде русского языка*. Москва : Наука. 236 стр.
- Телия, В.Н. 1998. *Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. Москва : Школа «Языки русской культуры». 283 стр.
- Яранцев, Р.И. 1978. *Справочник по русской фразеологии для иностранцев. Свойства и качества характера человека*. Москва : Издательство Московского университета. 62 str.
- Яранцев, Р.И. 1976. *Справочник по русской фразеологии для иностранцев. Выражение эмоций*. Москва : Издательство Московского университета. 84 стр.

О возможностях концептуальной и/или тематической организации и обработке фразеологии

Резюме

Хотя фразеологическая практика доказала, что существуют универсальные фразеологические концепты и узнала преимущества, которые в переводе и активном создании текста приносит концептуально и/или тематически организованная фразеология, до сих пор существует только несколько одноязычных фразеологических словарей, созданных на ономаσιологических принципах, пока в многоязычной лексикографии этот потенциал остался полностью неиспользованным. Будущее лексикографической организации фразеологии надо искать в компьютерной лексикографии, которая делает возможным создание концептуально специфических фразеологических многоязычных ономаσιологических словарей в виде базы данных, и таким образом преобладает определённый концептуальный синкретизм фразеологизмов и ряд проблем, возникающих из-за семантических и структурных особенностей фразеологии.

Ključne riječi: frazeologija, konceptualna i/ili tematska organizacija, tezaurus, višejezična leksikografija

Key words: phraseology, conceptual and/or thematic organization, thesaurus, multilingual lexicography